

INGLIZ TILIDA MUROJAATNING KOMUNIKATIV PRAGMATIK SHAKLLARI

To'rayeva Maftuna Abdiraim qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti magistranti

maftunaturayeva.uz@gmail.com

+998906140950

Abstract. This article analyzes the communicative pragmatic forms of address in English and the importance of their use in science teaching, as well as the functional differences between the forms of address used in English in formal and informal communication.

Keywords: communication, pragmatics, address strategies, language units.

Аннотация. В данной статье анализируются коммуникативно-прагматические формы обращения в английском языке и значение их использования в преподавании естественных наук, а также функциональные различия между формами обращения, используемыми в официальном и неофициальном общении.

Ключевые слова: коммуникация, прагматика, стратегии обращения, языковые единицы.

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilida murojaatning komunikativ pragmatik shakllari va ularni fan o'qitishda qo'llashning ahamiyati hamda ingliz tilida ishlatiladigan murojaat shakllarining rasmiy va norasmiy muloqotdagi funksional farqlari nuqtai nazaridan tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: komunikatsiya, pragmatika, murojaat strategiyalari, til birliklari.

Kirish. Murojaat va uning turlari muloqotning eng qadimiy va muhim vositalaridan biri hisoblanadi. U nafaqat suhbatdoshni aniqlash, tinglovchini e'tiborini qaratish, nutqiy jarayonni tashkil etish, ijtimoiy masofani belgilash, hurmat va samimiyat yoki neytrallik

darajasini ifolashda foydalanadi. Ingliz tilida murojaatning kommunikativ –pragmatik shakllari o'rganish orqali til birliklarining strukturaviy, balki ijtimoiy va madaniy konteksdagi o'rni ham ochib beriladi.

Asosiy qism. Ingliz tilida murojaat vositalari ko'pincha ijtimoiy maqom, vaziyat va suhbatdoshlarning munosabatiga qarab qo'llaniladi. Ularga quyidagilar misol bo'la oladi.

1.Rasmiy murojaatlar

- Unvon va familiya bilan

Mr. Smith – janob Smit (erkaklarga, familiya bilan)

Mrs. Johnson – xonim Jonson (turush qurgan ayollarga)

Miss Brown – xonim Braun (turush qurmagan ayollarga)

Ms. Taylor – xonim Teylor (turush holatini ko'rsatmasdan)

- Akademik va ilmiy unvonlar bilan

Doctor (Dr.) Adams – doktor Adams

Professor Green – professor Grin

- Harbiy va davlat unvonlari bilan

Captain Miller – kapitan Miller

General Wilson – general Uilson

Your Excellency – hazratlari, oliyhazarat (elchilar, yuqori davlat amaldorlari uchun)

Your Honour – oliyhazarat (sudyaga murojaatda)

- Umumiy murojaatlar .Sir – janob (erkaklarga nisbatan), Madam – xonim (ayollarga nisbatan), Ladies and Gentlemen – hurmatli ayollar va janoblari (nutq yoki majlislarda)

Ingliz tilida norasmiy murojaatlar (informal address forms) kundalik muloqotda, do'stlar, qarindoshlar, yaqin tanishlar va tengdoshlar o'rtasida qo'llaniladi. Ular samimiyat, yaqinlik va oddiy muloqot kayfiyatini ifodalaydi.

2. Asosiy norasmiy murojaatlar:

- **Ism**

John!, Kate!, Tom! – oddiy ism bilan murojaat qilish.

Qisqartirilgan shakllar: Mike (Michael), Liz (Elizabeth), Sam (Samuel).

- **Samimiy murojaatlar**

buddy, mate – do'st, o'rtoq.

pal, dude, bro – do'stona, erkaklar o'rtasida ko'p ishlatiladi.

sis, girl, chick – yaqin ayol do'stlarga.

- **Oilaviy va mehrli murojaatlar**

mom, dad – ona, ota.

grandma, grandpa – buvi, bobo.

honey, dear, darling, babe, sweetheart – yaqin insonlarga, sevgililarga.

- **Oddiy va neytral murojaatlar**

hey, hi there – norasmiy salomlashish.

guys – do'stlar yoki guruhga murojaat (Hey guys!).

man – erkakka norasmiy murojaat (What's up, man?).

girl – ayol do'stga murojaat (Hey girl!).

3. Ingliz tilida emotsional murojaatlar (emotional address forms) suhbatdoshga bo'lgan mehr, samimiyat, g'amxo'rlik yoki hissiy munosabatni ifodalash uchun

ishlatiladi. Ular odatda oila a'zolari, sevgan insonlar, yaqin do'stlar va bolalarga nisbatan qo'llanadi.

•Sevgi va samimiyat ifodalovchi murojaatlar

darling – azizim

dear – qadrdonim

sweetheart – shirinim

honey – jonim, asalim

love – sevgilim (Britaniyada keng qo'llanadi)

baby / babe – jonim, sevgilim

my angel – farishtam

my sunshine – quyoshim

•Bolalarga va oilada qo'llanadigan emotsional murojaatlar

sweetie – shirinjon

cutie – yoqimtoy

pumpkin – qovoqjon (mehr bilan aytiladigan laqab)

kitty / bunny – mushugim / quyoncham

little one – kichkinam

my boy / my girl – o'g'lim / qizim

•Do'stona va mehrli murojaatlar

buddy – do'stcham

pal – jo'ram

mate – o'rtoq (ko'proq Britaniya ingliz tilida)

dearest friend – eng qadrli do‘stim

4. Neytral murojaatlar – excuse me, hey, you, there- notanish shaxslar yoki neytral muloqot vaziyatida qo‘llaniladi.

Xulosa. Ingliz tilida murojaatning kommunikativ-pragmatik shakllari suhbatdoshlar o‘rtasidagi ijtimoiy munosabat, emotsional kayfiyat va nutqiy vaziyatni belgilashda muhim o‘rin tutadi. Ularning to‘g‘ri qo‘llanishi samarali muloqotni ta‘minlash bilan birga, madaniyatlararo muloqotda ham o‘ziga xos ko‘prik vazifasini bajaradi. Shu bois, murojaat vositalarining lingvopragmatik xususiyatlarini chuqur o‘rganish ingliz tilini o‘qitish, tarjima amaliyoti va qiyosiy tilshunoslik tadqiqotlari uchun katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown, P., & Levinson, S. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Leech, G. (2014). The Pragmatics of Politeness. Oxford: Oxford University Press.
3. Yule, G. (1996). Pragmatics. Oxford: Oxford University Press.
4. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
5. O‘zbek tilshunosligi bo‘yicha manbalar: Qo‘ng‘urov R. (2019). Pragmatika va tilshunoslik masalalari. Toshkent: Fan nashriyoti.
6. Karimov, M. (2021). Muloqot pragmatikasi. Toshkent: Ma‘naviyat.